

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ НА УРОКАХ
ЧИТАННЯ»**

Студентки II курсу МАП групи
Освітньої програми: Початкова освіта.
Психологія
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Остапчук Ірини Олександрівни

Науковий керівник: Кіт Г.Г. канд. пед. наук,
доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

- 1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження
- 1.2. Історико-педагогічний огляд проблеми розвитку творчих здібностей учнів початкової школи
- 1.3. Психолого-педагогічні засади розвитку творчих якостей особистості
- 1.4. Народна творчість як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

- 2.1. Сучасний стан розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку на уроках читання (за результатами констатувального етапу експерименту)
- 2.2. Педагогічні умови ефективної організації уроків літературного читання задля розвитку творчості молодших школярів
- 2.3. Впровадження системи методичних прийомів розвитку творчості учнів початкової школи на уроках літературного читання засобами усної народної творчості

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основні тенденції розвитку сучасного суспільства обумовлюють важливість виховання креативної та творчої особистості з високим рівнем культури та духовності. Важливу роль у формуванні духовного світу людини відіграє література. Як особливий вид мистецтва, література сприяє естетичному пізнанню світу, збагачує досвідом минулих поколінь, виражає багатогранність людського буття в художніх образах, володіє могутньою силою впливу на читачів.

Ідея розвитку творчої особистості знаходить відображення у Законі України «Про освіту», де зазначається: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями»[52].

Тому навчальний процес у школі безпосередньо спрямований на розвиток творчих здібностей. І це є головним завданням сучасної освіти XXI століття. У людини є досить багато задатків. На нашу думку, найважливішим із них є здатність до літературної творчості, можливість висловлювати свою думку, креативно мислити та реалізовувати свої комунікативні навички та вміння в діяльності.

Проблему формування і розвитку творчої особистості досліджували психологи, педагоги і практики в різні часи, оскільки творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, почуття впевненості у своїх силах, у своїх творчих здібностях і творчому потенціалі. Аналіз наукової літератури показує, що проблематика розвитку творчих здібностей є багатоаспектною і вимагає глибокого міждисциплінарного дослідження, оскільки розвиток творчості не повинен відбуватися лише на одному предметі.

Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів була і є предметом аналізу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Ними досліджено проблему розвитку творчості, від якої залежить успішність в інших видах діяльності (Д.Б.Богоявленська, Л.В.Венгер, Г.С.Костюк, Е.Торренс та ін.), а також спеціальних творчих здібностей, які обумовлюють високі досягнення у конкретних видах творчості: літературному (З.Н.Новлянська, З.В.Юрченко), музичному (О.М.Рудницька, Б.М.Теплов), образотворчому (О.І.Савенков) та інших.

Творчість – це нестандартне бачення в звичному нових можливостей його функціонування, тобто побудова нового та оригінального. Це практична й розумова діяльність, результатом якої є створення чогось новітнього, виявлення неповторних цінностей та фактів. Здібності – це індивідуально-психологічні особливості, які створюють умови успішного виконання того чи іншого виду діяльності. Здібності не є вродженими рисами, вони формуються в діяльності і розвиваються під впливом зовнішніх умов.

Усна народна творчість називається фольклором і є одним із чудових засобів розвитку творчих здібностей молодших школярів. Завдяки фольклору та традиціям кожен народ відтворює себе, власну духовну культуру та національний характер.

Розвиток творчих здібностей в учнів є важливим ще й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде набагато легше адаптуватися в житті. На даний період часу це є досить актуально – готувати до життя впевнену в собі особистість, яка знаходить рішення різних проблем. Лише творча особистість може створювати щось нове та цікаве, висувати нові теорії, технології, нові напрями розвитку, знаходити способи вирішення складних ситуацій. Здібності забезпечують успіх в оволодінні і виконанні різноманітних видів діяльності. Тому одним із пріоритетних завдань загальноосвітніх і позашкільних закладів є забезпечення кожній людині можливості розвитку та використання свого творчого потенціалу.

Зважаючи на актуальність теми та недостатню наукову розробленість, ми обрали тему дипломного дослідження **«Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами народної творчості на уроках читання»**.

Об'єкт дослідження – процес формування творчих здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості.

Предметом дослідження є педагогічні умови розвитку творчості школярів на уроках читання.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування у молодших школярів творчих здібностей засобами усної народної творчості на уроках читання.

Відповідно до мети дослідження нами було значено такі його **завдання**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, охарактеризувати основні поняття «творчі здібності», «творчість» та дати аналіз питання розвитку творчих здібностей школярів.

2. Розкрити психолого-педагогічні засади формування творчих здібностей особистості.

3. Дослідити народну творчість як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей молодших школярів.

5. Дослідити та обґрунтувати педагогічні умови використання засобів усної народної творчості для розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання.

В ході проведення дипломного дослідження нами були використані такі методи: аналіз психологічної, методичної та педагогічної літератури, нормативних документів, констатувальний експеримент, вивчення передового педагогічного досвіду, спостереження за освітнім процесом.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася на основі Комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ

ступенів №1 Острозької міської ради» (Рівненська область, м.Острог). В експерименті брали участь 28 учнів 4 класу.

Матеріали дипломної роботи можуть використовуватися вчителями початкової школи, студентами та викладачами закладів вищої освіти для проходження атестації та практики.

Апробація дослідження здійснювалась у процесі експериментальної роботи. Основні положення і висновки обговорювались на педагогічних радах, висвітлювались у матеріалах науково-практичних конференцій:

- V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.);
- Всеукраїнської інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки «Інноваційно-технологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти» (Миколаїв, МНУ імені В.О.Сухомлинського, 1 грудня 2021 р.).

та представлені у публікації:

- Остапчук І. Використання усної народної творчості на уроках словесності в початковій школі // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної та початкової освіти. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. – Вип. 10. – С. 239-241.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів (7 підрозділів) та висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок.

ВИСНОВКИ

Опрацювавши різноманітну наукову літературу з проблеми дослідження, узагальнивши отриману інформацію, виконавши визначені завдання дипломного дослідження, ми дійшли таких висновків:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури в роботі нами охарактеризовано основні поняття «творчість» та «творчі здібності» та виділено такі компоненти творчих здібностей:

– мотиваційно-творча активність (допитливість, творчий інтерес, почуття захопленості, емоційний сплеск, радість відкриття; прагнення до творчих досягнень; прагнення до лідерства; почуття обов'язку, відповідальності; прагнення до самоосвіти, самовиховання);

– інтелектуально-логічні здібності (здібність аналізувати, порівнювати; здібність виділяти головне, відкидати другорядне; здібність описувати явища, процеси; здібність доводити, обґрунтовувати; здібність систематизувати та класифікувати);

– інтелектуально-евристичні здібності (здібність генерувати ідеї, висувати гіпотези; здібність фантазувати; асоціативність мислення; здібність переносити знання та вміння у нові ситуації; незалежність суджень; критичність мислення, здібність оці характеризувати);

– самоорганізаційні здібності (здібність бачити мету в побічній меті, планувати діяльність і раціонально використовувати час; здібність до самоконтролю; здібність до об'єктивного самооцінювання; старанність; здібність до вольових зусиль);

– комунікативні здібності (здібність акумулювати та використовувати творчий досвід інших; здібність до співпраці; здібність відстоювати свою думку та переконувати інших; здібність уникати конфліктів та успішно розв'язувати їх).

2. Розкрито психолого-педагогічні засади формування творчих здібностей. Визначено, що для того, щоб сформувати в учнів уміння творчо

вирішувати поставлені перед ним завдання, необхідно перш за все подбати про розвиток у них широкого кругозору, про створення реальної почуттєвої основи для уяви. Розвиток творчих здібностей невіддільне від формування виконавських умінь і навичок. Чим різнобічніше і досконаліше вміння і навички учнів, тим багатша їхня фантазія, реальніші їхні задуми, тим більш складні завдання виконують діти.

3. У роботі досліджено народну творчість як засіб формування творчих здібностей учнів на уроках літературного читання. Доведено, що кожен жанр усної народної творчості має важливе значення для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Народна творчість має велике пізнавальне значення; їй завжди властиві реалістичне сприймання і відображення дійсності, романтичний порив у краще майбутнє, у ній яскраво виявлено національну самобутність народу.

4. У магістерському дослідженні визначено критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. У ході проведення експерименту нами було виокремлено такі критерії: мотиваційний, мовленнєво-емоційний, креативний, а також виділено такі рівні: високий (зацікавленість до книги, прояв творчої ініціативи, розвинене мовлення, граматично правильна побудова відповіді на запитання, пошук оригінальності задуму, логічність та правильність), достатній (прояв творчості та креативності при правильній мотивації, переказ тексту за опорними планами і т.д), середній (у розповідях дітей частково порушується послідовність викладу тексту, не завжди є наявність розуміння емоційного змісту тексту, під час читання текстує зупинки, паузи, замінки), початковий (у переказі тексту відсутня послідовність і структура викладу, не розвинена уява, не вміють фантазувати).

Після проведення діагностичних методик щодо визначення рівня сформованості творчої особистості молодших школярів нами було зроблено такі висновки: з високим рівнем сформованості творчої особистості молодших школярів 4 класу виявлено 15% учнів. На достатньому рівні творчість

сформована у 40% учнів. Із середнім рівнем сформованості творчої особистості виявлено 35% учнів. На початковому рівні ми виявили 10% учнів. Діагностика показала, що значна частина дітей класу потребує додаткової роботи вчителя з розвитку у них творчих здібностей. Особливої уваги потребують діти з початковим рівнем сформованості.

5. Досліджено та обґрунтовано педагогічні умови використання засобів усної народної творчості для розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. А саме, нами виділено такі педагогічні умови: врахування індивідуальних особливостей учнів; дотримання індивідуалізації; використання різних форм роботи з учнями; використання різних засобів унаочнення.

Отже, нами досліджено творчі здібності молодших школярів і виявлено, як український фольклор впливає на їхній розвиток. Усна народна творчість на уроках літературного читання слугує матеріалом для винесення моралі, повчання та виховання. Перспективи подальших досліджень убачаємо в доборі та систематизації українського фольклору, відповідних вправ і завдань, розробленні методики їх використання в початковій школі з метою формування мовленнєвої компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. *Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. вузов 4-е изд., стереотип.* — М.: Издательский центр «Академия», 1999. — С.672.
2. Антоненць М.Я. Проблеми розвитку творчої особистості вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського / М.Я. Антоненць // [Початкова школа](#). —2013. — № 9. — С. 4-6.
3. Астаф'єва О. Дитяча література. / О. Астаф'єва, А. Денисова // *Виразне читання* М.: Академія, 2007. — 272 с.
4. Барко В. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навально-виховному процесі. - К., 2000. - 85 с.
5. Безрукова І. Збагачення українського мовлення першокласників засобами дитячої народної поетичної творчості / І. Безрукова // *Початкова школа*. — № 9. — 1998. — С. 53-57.
6. Блонський П. П. *Педологія*. - М., 1934. — 94 с.
7. Васильків І. Українознавство. Навчальний посібник / І. Васильків, Н. Білик. — Львів, 2007. — 87 с.
8. Вікова та педагогічна психологія/ О.В.Скрипченко та ін. — К. — 2007. — 399с.
9. Вікторенко І.Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів / І.Л. Вікторенко. — Слов'янськ, 2001. — 89 с.
10. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів. - Харків, 2005. - 110 с.
11. Гримаська А.О. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання / А.О. Гримаська // [Таврійський вісник освіти](#). — 2017. — № 1. — С. 108-113.
12. Давыдов В В. Младший школьник как субъект учебной деятельности / В.В. Давыдов, В.И. Слободчиков, Г.А. Цукерман // *Вопросы психологии*. — 1992. — № 3-4. — С. 14-19.

13. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] / 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua>.
14. Дідич Г. Аналіз поняття «творчі здібності» та «імпровізація» у науковій літературі / Г. Дідич // Наукові записки. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 132. – С. 181-184.
15. Дружинин В.Н. Психология общих способностей Психология способностей: избранные труды / отв. ред.: А.Л. Журавлёв, М.А. Холодная, В.Д. Шадриков.–М.: Институт психологии РАН, 2007. –540с.
16. Ефективні уроки читання // Початкова освіта. – 2012. – №4. – С.15.
17. Єфросиніна Л.А. Як допомогти дітям увійти у світ літератури? / Л.А. Єфросиніна // Початкова школа. – 2007. – № 4. – С. 6-15.
18. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.pedrada.com.ua/article/1484>
19. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І.А. Зязюн: науково-методичний посібник. - К.: МАУП, 2000. – 312 с.
20. *Занков, Л.В* *Обучение и развитие* изд-во: М.: Педагогика, 1975. – 152 – 156 с.
21. *Иванов И. П. Коллективное творческое воспитание // Семья и школа. — 1989. — 55 с.*
22. Ігри та завдання до уроків літературного читання в початковій школі [Електронний ресурс] / 2019. – Режим доступу до ресурсу:<https://vseosvita.ua/library>.
23. Костюк Г.С. Особистість, вчений, громадянинЗдібності та їх розвиток у дітей. / за ред. акад. С.Д. Максименка; упоряд. канд. психол. наук В.В. Андрієвська – Київ: Ніка-Центр,2010. – 216 с.
24. *Клименко В.В* Психологічна підтримка *творчості* учня //Психолог – 2002. – № 46-47. – 347 с. 28.
25. Кравцова І.А. Шляхи формування навички виразного читання в учнів 3 класів у процесі роботи над віршованими творами: [методичний посібник] / І.А. Кравцова, С.А. Заярнюк. – Кривий Ріг: КПІ, 2013. –С. 63.

26. Ксьонзович І. Обдарованість – кінцевий результат, збіг багатьох факторів/ І. Ксьонзович // Психолог. – №19. – 2006. – с. 10.
27. Кульчицкая Е.И. Методика диагностики интеллектуальной одаренности / Е.И. Кульчицкая // Обдарована дитина. – 2003. – № 3. – С. 39-42.
28. Лапшина І.М., Родюк Н.Ю. Технології творчого розвитку молодших школярів на уроках галузі «Мови та літератури» : Інформаційне видання для здобувачів ступеня вищої освіти магістра. – Вінниця : ВДПУ, 2018. – 60 с.
29. Лейтес Н.С. Ранние проявления одаренности / Н.С. Лейтес // Вопросы психологии. – 1988. – №4. – С. 98-107.
30. Літературне читання. 1-4 класи. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. – 160с.
31. Лук А.Н. Психология творчества / А.Н. Лук. – М.: Наука, 1978. – 125 с.
32. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С.М. Мартиненко. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 262с.
33. Мелхорн Г. Гениями не рождаются. / Г. Мелхорн, Х. Мелхорн// Общество и способности человека. Кн. для учителя: Пер. с нем. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
34. Митник О. Розвиток пізнавальної сфери особистості молодшого школяра на уроках літературного читання. / О. Митник, С. Швець, Г. Буряк // Початкова школа. – 2017. – № 2. – С. 18-21.
35. Музика О.Л. Ціннісна підтримка особистісного розвитку як теоретична та прикладна проблема. / О.Л. Музика // Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах / За ред. В.О. Моляко. – Т. 12. – Вип. 8. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 177-188.

36. Найдюнов Б. Методика виразного читання / Б.Найдюнов, Л. Коренюк // М.: Просвещение, 2007. –176 с.
37. Осницкий А.К. Психологические механизмы самостоятельности / А.К. Осницкий. – М.: Знание, 2010. – 232 с.
38. [Парфілова С.Л.](#) Психолого-педагогічні підходи до проблеми навчальної мотивації молодших школярів / С.Л. Парфілова, О.С. Лисенко // [Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології](#). – 2014. –№ 9. – С. 154-161.
39. [Парфілова С.Л.](#) Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та літературного читання / С.Л. Парфілова, І. Литвиненко // [Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології](#). – 2019. – № 9. – С. 98-108.
40. Підлужна Г.В. Позакласне читання молодших школярів: проблеми, пошуки, знахідки / Г.В. Підлужна // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 22-23.
41. Платонов К.К. Занимательная психология / К. К.Платонов. – М. : Наука, 2011. – 304 с.
42. Платонов К. К. Теорія особистості // Початкова школа. –2007.– №10. –С.126-130.
43. Пруняк В.В. Розвиток творчих літературних здібностей учнів 3 класу: [методичний посібник] / В.В. Пруняк, О.А. Морозевич. – Кривий Ріг: КДПУ, 2015. – 70 с.
44. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О.Л. Музика, Д.К. Корольов, Р.О. Семенова та ін. ; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир : Вид-во ЖДУ і м. І. Франка, 2015. – 146 с.
45. Разозіна В. Особливості методики розвитку творчих здібностей молодших школярів // мистецтво і освіта 1992 №2 С.5-8.
46. Родюк Н. Ю. Формування україномовної соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкових класів // Вісник Луганського

національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Старобільськ, 2018. – № 3 (137) квітень. – С. 234-240.

47. Родюк Н.Ю. Голюк О.А. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 25. Т. 1. С. 100-103.

48. Родюк Н.Ю. Формування морального виховання учнів початкової школи в процесі аналізу літературних творів на уроках позакласного читання // Навчання філологічних дисциплін у контексті сучасних викликів: збірник праць за матеріалами науково-практичної конференції 20 листопада 2020 року. – Старобільськ, 2020. – С. 101-105.

49. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн // Вопросы психологии. – 2015. – С. 3–15.

50. Савельєва С. Використовуючи усну народну творчість / С.Савельєва // Початкова школа. – №10. – 1998. – С.50.

51. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова 3 клас: підруч.для загально-освіт. навч. закл. / О.Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2014. –192 с.

52. Савченко О.Я. Я люблю читати : нав. посібн. з літературного читання для учнів 3 кл. / О.Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2014. –С. 160.

53. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах/ О.Я. Савченко. – К. : Освіта, 2007. – 334 с.

54. Сафіна Н.П. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання / Н.П. Сафіна // Таврійський вісник освіти. – 2017. – № 1.–С. 227-231.

55. Селиванов В.С. Основы общей педагогики. - М.: Академия, 2000. - 295 с.

56. Семенов, І. Н. Сучасні проблеми психології творчості, рефлексії і проектування / І. Н. Семенов, С. Ю. Степанов // Психологічний журнал. - 1984. - № 5. - С. 169-170.
57. Симановский, А. Е. Розвиток творчого мислення дітей: популярний посібник для батьків і педагогів / А. Е. Симановський. - Ярославль: Гринго, 1996.
58. Скіпакевич О.В. Легенди і перекази на уроках читання/ О.В. Скіпакевич // Початкова школа. – №1. – 2002. – С. 15.
59. Чорна Л.А. Психологічнезабезпечення розвитку творчих здібностей учнів / Л.Г. Чорна. Обдарована дитина, С. 42-46, 2001, дошкільне виховання, С. 21-23.
60. Явоненко М. В. Методика підготовки школярів до літературно-творчої діяльності. / М. В. Явоненко// Початкова школа. – 2005. – № 5. – С. 15 – 18.
61. Яцента Л. Формування якостей читання як методична проблема //Початкова школа. –2008.–№9.–С.3-6.